

Samlingsforvaltningsplan

Preus museum 2023-2027

Francis Picabia (1879-1955), tegning til Dadaist-tidsskriftet 291, 1915

Innledning

Stiftelsen Preus museum (PM) er Norges nasjonale museum for fotografi, med ansvar for store og varierte samlinger på feltet. Ansvaret omfatter også samlinger knyttet til film. Selv om de fleste andre kulturinstitusjoner har fotografi og tekniske gjenstander relatert til fotografi og film, har ingen andre museer et overordnet nasjonalt ansvar for fotohistorien slik som PM, med dens mengder av tråder i virkelighetsveven slik den fremstår fra 1839 og fremover.

PMs forvaltningsansvar omfatter gjenstandssamlinger, fotografier, film/lyd, arkiv, og bibliotek, samt digitalt født materiale. I denne samlingsforvaltningsplanen har vi valgt å innlemme temaer som vanligvis omtales i separate planer:

- Bevaringsplan
- Samlingsutviklingsplan (tidl. Innsamlingsplan)
- Plan for registrering/ katalogisering
- Plan for digitalisering av samlingene

Samlingsforvaltningsplanen dekker disse temaene, og følges i tillegg opp i prosedyrer, instruksjoner og en årlig handlingsplan. Planen inneholder også en beskrivelse av samlingene ved PM per 2023, samt tiltak for samlingsforvaltningen og innsamlingsprioriteringen i planperioden. Videre gir planen status for bevaringen av samlingene per dags dato, og presenterer nødvendige tiltak for å bedre dagens situasjon.

En god forvaltning av egen samling er avgjørende for PMs virksomhet og samfunnsoppdrag. Samlingen er grunnlaget for museets kunnskapsutvikling, forskning og formidling. Museet skal ha en bærekraftig og kunnskapsbyggende samlingsforvaltning, hvor aktiv, kontrollert og kunnskapsbasert samlingsutvikling inngår. God samlingsforvaltning forutsetter kjennskap til egne samlinger og fokus på samlingsutvikling. Fremover vil derfor en fullstendig inventarkontroll være viktig, også fordi det er et prioritert mål å sikre egnede magasiner for hele samlingen.

Vi ønsker at våre samlinger skal være mest mulig tilgjengelige, både digitalt og fysisk, uten at det går på bekostning av forsvarlig bevaring. Forebyggende konservering sikrer samlingene lengre levetid, og magasinene må holde akseptabel god standard. Museet har store utfordringer på dette feltet, med mange separate magasiner av ymse kvalitet. Det er derfor et overordnet mål at vi i løpet av perioden planen er virksom skal ha løst denne situasjonen. Det krever en rekke større og mindre tiltak, og vil få konsekvenser for budsjettøkning så vel som prioriteringer i årene som kommer.

Eksterne føringer

PM opererer etter ICOMs etiske regelverk, internasjonale standarder som S, gjeldende kulturmelding og de føringer som gis i nasjonal museumspolitik og i henhold til øvrige relevante styringsdokumenter. Tildelingsbrev fra Kulturdepartementet er den mest sentrale føringen for vår virksomhet.

Samlingsforvaltningen forholder seg til en rekke ulike lover, forskrifter og etiske retningslinjer som stiller krav til både hva forvaltningen skal ha kunnskap om og hvordan selve forvaltningsarbeidet skal foregå. Siden 2014 har Kulturrådet anbefalt norske museer å følge den internasjonale bransjestandarden for samlingsforvaltning, Spectrum. Spectrum beskriver ni primærprosedyrer og 12 underprosedyrer i forvaltningen. Museet jobber kontinuerlig med å utvikle interne praksiser som oppfyller disse kravene. Per dags dato følger museet Spectrums minimumskrav til hovedprosedyrene for innlån, utlån og underprosedyren for avhending. Det er et mål for perioden å utvikle de resterende prosedyrene, slik at museets samlingsforvaltning er i tråd med Spectrum ved utløpet av planperioden.

Ved siden av Spectrum er museet forpliktet til å følge flere lover, forskrifter og etiske retningslinjer i forvaltningen, hvorav de mest sentrale er:

- ICOM (International Council of Museums) og deres etiske regelverk
- UNESCO-konvensjonen av 1970 om tiltak for å forby og forhindre ulovlig import og eksport av kulturgjenstander
- UNIDROIT-konvensjonen om tilbakeføring av ulovlig utførte kulturgjenstander
- Åndsverksloven
- Arkivloven, E.C.C.O. Professional Guidelines
- Personopplysningsloven
- Offentlighetsloven
- Digitalmarkedsdirektivet
- UNESCO-konvensjonen for immateriell kulturarv

Interne føringer

PMs visjon og verdsett ligger til grunn for alle deler av virksomheten. Sammen med vedtektene, er disse styringsdokumentene grunnleggende i formuleringen av en helhetlig samlingsutvikling. PMs egne surveys, den siste fra 2017, er kunnskapsgrunnlag i prosessen.

Preus museums samling

Foto: Arne Langleite /Preus museum

I denne delen av

Samlingsforvaltningsplanen beskriver vi samlingene og hvordan disse er kommet til museet. Vi beskriver også status for magasin- og bevaringsforhold ved inngangen til 2023, og hvilke digitale verktøy som brukes i samlingsforvaltningen. Denne delen danner en bakgrunn for arbeidet som skal gjøres i planperioden, og danner også grunnlaget for å forstå prioriteringene og valgene PM står ovenfor i samlingsforvaltningene i årene som kommer.

PM (tidligere Norsk museum for fotografi - Preus fotomuseum) ble opprettet gjennom stortingsvedtak med bakgrunn

i Stortingsproposisjon nr. 56 (1993- 94) Skiping av eit nasjonalt fotomuseum, av 27. mai 1994. Her kan man blant annet lese at museet var tenkt å dekke både de kunstneriske, kulturhistoriske og tekniske sidene ved fotografiet.

Museets samling har altså som fundament den samlingen som staten kjøpte av Preus foto A/S, og den var naturligvis preget av direktør Leif Preus' smak og preferanser. Preus var forretningsmannen som bygde opp et fotolaboratorium som i sine velmaktstidene hadde omkring 300 ansatte. Hans begrunnelse for å bygge opp en samling av internasjonal fotokunst, bibliografiske originalverk og alle typer teknologiske gjenstander relatert til fotografi, var nettopp å skape en faglig kontekst for egen virksomhet og de som arbeidet der. Ved hjelp av helt unike internasjonale fotografier, bøker og gjenstander som forklarende bakteppe for det regionale og lokale, skulle kompetansen styrkes.

I den før nevnte st.prp. 56 sto følgende om materialet som Staten kjøpte:

Det [Preus fotomuseum] femner i dag om ei hovudsamling på om lag 4.000 fotografi, om lag 2.000 kamera og andre fototekniske gjenstandar, eit bibliotek med til saman nærare 13.000 bøker og tidsskrift, og eit arkiv med om lag 43 000 dokument.

Denne beskrivelsen av hva samlingen inneholdt, vet vi i dag er grovt undervurdert. Inntil i dag er bare en del av Preus museums samling tilbørlig registrert men etter grove estimat omfatter den fotografiske samlingen ca. 1 000.000 fotografiske positiver, negativer, lysbilder, fotomekaniske trykk, fotografiske album og andre materialer. Det var også et stort antall andre gjenstander som kom med på kjøpet i 1994. Den tekniske samlingen har i museets rapportering vært estimert til å bestå av mellom 40- og 60 000 gjenstander. Så om den opprinnelige beskrivelsen undervurderte omfanget av samlingen, anser vi i dag estimatet på opptil 60 000 gjenstander å være et svært omtrentlig anslag, som blant annet er avhengig av hvordan man faktisk teller.

På bakgrunn av dette er det nødvendig med en total gjennomgang av samlingen. Vi antar prosessen sannsynligvis vil innebære at det avdekkes at samlingen omfatter et lavere antall gjenstander enn det man har rapportert til nå. Det er videre sannsynlig at en slik gjennomgang vil vise at det finnes dubletter, noe som åpner for avhending av gjenstander. Arbeidet er også nødvendig med tanke på at samlingene må flyttes til egnede magasiner i planperioden.

I samlingen fantes mye kulturhistorisk materiale, som en mengde album (ca. 30 000 fotografier), negativarkivet etter Morgenposten, og andre samlinger som «Mogens Skot-Hansen samlingen» (projeksjon og illusjon) og den franske samlingen «Hommage a la Photographie» med maleri, grafikk, tegning, samt en

ganske stor samling av trykk og grafiske blad. Det finnes også en brevsamling etter fotohistoriens pionerer, som Herschel, Daguerre, Niepce osv.

Det er nok det store arkivet etter Professor Albert Narath som det refereres til i Stortingsmeldingen (43 000 dokument). Arkivet inneholder unike beskrivelser av, og eksempler på, foto- og filmhistoriske eksperimenter, som for eksempel flere Lippmannplater, en fargeteknologi fra slutten av 1800-tallet som er svært sjelden i verdensmålestokk. Andre arkiver som ble med i kjøpet er arkivene etter fotografen Madame D'Ora, Kay Weedon, Clarin Vogt, Landslaget for Reiseliv og negativene etter Berg & Høeg. Sistnevnte har blitt en identitetsmarkør for PM som strekker seg langt utover landegrensene.

Den tekniske samlingen

Foto: Andreas Harvik/Preus museum

Den tekniske samlingen består av gjenstander som er knyttet til frembringelse og visning av bilder, fotografier og film. Samlingen består av et stort antall objekter som stammer fra Preus fotomuseum (1976-1994). I forbindelse med prissettingen for salg til Den norske stat i 1994, ble i underkant av 2000 gjenstander verdsatt, og disse fremstår som de mest verdifulle i samlingen.

Her finnes fantastiske enkeltgjenstander som Thomas Suttons vannlinsekamera (ett av fire kjente), Charlie Chaplins filmkamera, sjeldne trefargekameraer, fotorevolvere, panorama-kameraer, miniatyrkamera og mye mer. Faktisk kan vi si at innenfor alle kamerakategorier finnes det unike eksemplarer i samlingen. Leif Preus var også svært interessert i tidlig filmhistorie, og både Brødrene Lumières filmkamera fra 1899 og Charlie Chaplins filmkamera er å finne blant de 2000 gjenstandene i listen.

Det har ikke vært foretatt innkjøp av gjenstander i særlig grad etter statens overtagelse, bare et fåtall innkjøp av kameraer er bevisst gjort for å dekke historiske mangler. Tilvekst til den tekniske samlingen siden 1995 er stort sett gaver, og dette har det vært en del av. Det har vært vanskelig å si nei til gaver, da man ikke har oversikt over hva samlingen inneholder. Først de siste tre-fire årene har det vært systematisk arbeid med denne samlingsdelen, siden museet har fått tildelt spillemidler for å jobbe med den tekniske samlingen i tillegg til Filmmuseets samling, som er i Nasjonalmuseets eie. Fra 2023 har tilskuddet blitt permanent, og det er mulig å sette en systematisk ramme for arbeidet med hele tekniske samling. Innholdsmessig har den fototekniske samlingen sin styrke i gjenstander som viser den tekniske utviklingen på feltet fra slutten av 1700-tallet, medregnet eksperimenter og eksentriske spesialiseringer. Denne delen av samlingen er på et høyt internasjonalt nivå. For eksempel representerer den såkalte Mogens Skot-Hansen samlingen en unik blanding av førfotografiske titteapparater og projeksjonsutstyr. Nylig mottok museet en samling hologrammer og utstyr for å fremstille slike, noe som muliggjør en fremtidig fordykning i dette spesialsporet innenfor fotografien.

Bildesamlingen - Fotokunst

Flesteparten av de 4000 fotografiene som Stortingsmeldingen refererer at staten kjøpte fra Preus fotomuseum, hadde en estetisk, kunstnerisk innretning med hovedvekt på internasjonalt kjent fotografi, mens den var noe svak når det gjaldt norsk kunstfotografi. Dette skyldtes ifølge Preus selv at han ikke ville komme i konflikt med norske institusjoners innsamling.

Tilvekst tilkommet etter 1995 har derfor hatt hovedfokus på norske fotografer og samtidskunst. Et prosjekt i 1998 undersøkte hvilke fotografer som hadde deltatt på utstillingene arrangert av Forbundet Frie Fotografer mellom 1976 og 1992, og et utvalg fotografer som hadde vært aktive over hele perioden ble valgt ut for innkjøp. Prosjektet ble lagt på is i 2001 da utgiftene til driften av museet steg.

© Paulina Tamara, Marite riding Paulina, 2022
Preus museums samling

Det har også vært foretatt innkjøp i tilknytning til museets utstillingsvirksomhet. Mest omfattende var innkjøpene i forbindelse med utstillingen «Kunsten å falle» i 2009. Her la man vekt på å samle inn så mye performativt fotografi som mulig. Dette har gitt museet en liten representativ samling av fotografi som dokumenterer norsk performance- og prosesskunst 1966-2009, noe museet har høstet anerkjennelse for (Veiteberg).

PM sto også i flere år på listen over museer som mottok «ungt og eksperimentelt» fra Norsk Kulturråds innkjøpskomité, og mottok omkring 30 verk gjennom denne ordningen.

Samlingen av internasjonal fotokunst har ikke vært mulig å videreføre i særlig grad. Dette skyldes i hovedsak to faktorer, for det første har markedet for fotokunst eksplodert, og dessuten har museets innkjøpsbudsjett ikke vært stort nok til å prioritere slike dyre innkjøp.

Kulturdepartementets ekstraordinære tilskudd på til sammen fem millioner kroner i Corona-midler øremerket innkjøp av kunst, har gjort at museet nylig har kunnet innlemme sentrale verk fra en rekke samtidige fotokunstnere i samlingen, nærmest som en tidskapsel av norsk fotokunst fra det siste tiåret. Videre mottok museet en gave fra Sparebankstiftelsen som muliggjorde innkjøp av Olav Løkkes fotosamling, noe som har vært et ønske i 20 år. Denne samlingen inneholder i underkant av 2 000 fotografiske verk av de tidligste norske fotokunstnerne, og utgjør et fantastisk supplement til allerede eksisterende materiale av denne kategorien i museets samling. Til sammen forvalter PM omkring 10 000 fotografiske verk i samlingen, og nærmere 7000 av disse er fra norske fotografer.

Bildesamlingen - Kulturhistorisk fotomateriale

Foto: Jens Gold / Preus museum

I bildesamlingen finnes også mye fotografi som kan betegnes som kulturhistorisk fotografi. Disse er viktige for å forstå fotografiets betydning og rolle i samfunnsutviklingen de siste 200 årene. I forbindelse med salg av samlingen, fikk Leif Preus utarbeidet flere oversikter over viktige delsamlinger av denne typen. Museet har for eksempel en flott samling Autochromer og andre fargerasterfotografier, altså de tidligste metodene for å fange farger i fotografiet.

Titler på oversikter av delsamlinger fra Preus Fotomuseum (1977-1994)

- Hans Grendahl Stereobilleder (Småskriftsserie nr 1, 1992)
- A.B.Wilse (Småskriftsserie nr 2, 1992)
- Prof. Dr. Albert Nataths Archiv (Småskriftsserie nr 3, 1992)
- Edward Steichen Collection Album (Småskriftsserie nr 4, 1993)
- Turist- og reiseliv. Diverse fotografier. (Småskriftsserie nr 5, 1993)
- Billedsamlingen (Småskriftsserie nr 6, 1993)
- Mogens Skot-Hansen Collection (Småskriftsserie nr 7, 1993)
- The Lippmann Colour Process Album (Småskriftsserie nr 8, 1993)
- Album (Småskriftsserie nr 9, 1993)
- Trykk. Litografier, tegninger etc. (Småskriftsserie nr 10, 1993)
- Daguerreotypier & Ambrotypier (Småskriftsserie nr 11, 1993)
- Autochromer Album (Småskriftsserie nr 12, 1993)
- Tidsskrift (Småskriftsserie nr 13???, 1994)
- Tidsskrift-dubletter (Småskriftsserie nr 14, 1994)

En del kulturhistorisk fotomateriale har kommet inn som gaver i løpet av de siste 25 årene, mange av

dem verdifulle bidrag til norsk fotohistorie. Denne delen av bildesamlingen er estimert til ca. 300 000 fotografier, men anslaget kan være noe høyt, avhengig av måten det telles på. Et eksempel som beskriver dilemmaene vi står overfor i registreringen av antall foto er Preus fotomuseums albumsamling. Den består av 380 album, mens det totale antallet fotografier i albumene er i overkant av 20 000. Det må således besluttes om man skal telle album eller enkeltfotografiene.

Arkivalia

Sammen med arkivene som fantes i samlingen som staten kjøpte, utgjør museets arkiver per 2023 i underkant av 40 papir/fotoarkiv. Det dreier seg om fotorelevante arkiver eller delarkiver fra privatpersoner, som Elisabeth Meyer, Jan Baashuus-Jessen, Thomas Blehr, Thorleif Schjelderup, Per Odd Svenberg, Hans Grendahl, Gerhard Morchmann-Severud/Studio Pan og ikke minst etter Leif Preus selv, hans arkiv tilkom i 2012.

Videre forvalter museet organisasjonsarkiver fra sentrale aktører på fotofeltet, som Preus fotolaboratorium, Oslo Kameraklubb, Norges Fotografforbund, Forbundet Frie Fotografer og Fotogalleriet. Estimert antall fotografi som inngår i arkivene er 500 000 fotografiske opptak. Dette er muligens et noe høyt estimat, men det er pt. vanskelig å gi en mer nøyaktig oversikt da arkivene ikke er fullstendig gjennomgått. Dette er et mål i perioden: å ordne, katalogisere og publisere arkiv. Digitalisering er også et mål, men perioden må brukes til å prioritere hvilke arkiver som skal digitaliseres først.

Imidlertid er det slik at både det kulturhistoriske fotomaterialet i PM og arkivmaterialet, med visse unntak, i stor grad er ubearbeidet.

Det paradoksale er at det nettopp er denne typen av materiale som i særlig grad åpner opp for fotohistorisk forskning, og som muliggjør kontekstualisering av resten av samlingen, det være seg teknisk samling eller bildesamling. Noe av den samme kontekstualiserende funksjonen har selvsagt også biblioteksamlingen. For dette ikke har blitt prioritert skyldes i hovedsak to faktorer. Museet har tidligere videreført en prioritering av estetisk materiale når det gjelder katalogisering og formidling. En annen viktig grunn er manglende ressurser, da denne type materiale ofte er mer arbeidskrevende og forutsetter fordypning i arkivets kontekst, bruk, forskjellige arkivskapere osv. Denne ordnings- og prioriteringsprosessen er imidlertid viktig og må prioriteres, og vil gi oss langt bedre oversikt over samlingene enn det vi har i dag. Dette er også grunnleggende for videre samlingsutvikling.

Filmteknisk samling

Foto: Jon Levi Pedersen/Preus museum

Preus museum har siden 2019 forvaltningsansvar for filmtekniske gjenstander og kostymer knyttet til norsk filmproduksjon. Eier av samlingen er Nasjonalmuseet, som i 2018 overtok samlingen etter Norsk Filminstitutt. Instituttet har samlet filmrelaterte gjenstander og kostymer siden 1950-tallet, uten å kunne arbeide med samlingen i særlig grad. Den har vært flyttet rundt og økt i omfang, uten at man finner noen rød tråd i samlingsoppbyggingen. Det medfølger heller ikke proveniensopplysninger i noen særlig grad. Det inngår også deponeringer, for eksempel fra Caprino filmcenter og J.M. Jacobsen. Lagring i diverse lokaler over tid, preger gjenstandene i form av inngrodd støv og skitt.

Et lite utvalg objekter fra samlingen ble vist frem i "Filmmuseet" i Filmens hus, en utstilling som viste høydepunkter fra filmhistorien og norske bidrag i denne (1996 - 2019) (Preus museum lånte for øvrig ut ni gjenstander til utstillingen, sentrale objekter fra den tidligste filmhistorien som Leif Preus hadde samlet inn).

Preus museum har fått økt tilskudd til å arbeide med denne samlingen og egen fototeknisk samling. Dette har gjort det mulig å skaffe oversikt over filmsamlingen, og museet står nå foran en større revidering av hva som faktisk bør inngå i en slik samling, i

tett samarbeid med Nasjonalmuseet og andre aktører med tilsvarende forvaltningsansvar som PM.

Biblioteksamlingen

PMs bibliotek er et fagbibliotek for faget fotografi. Biblioteket inneholder i overkant av 15000 registrerte i bind fordelt på 25-30 språk i tillegg til en god del uregistrert materiale.

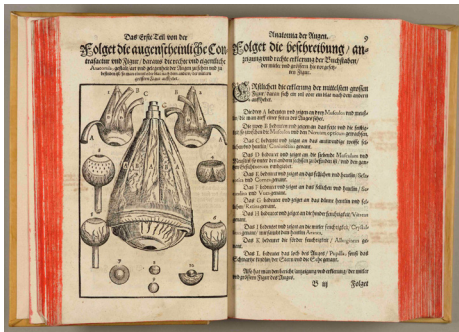

Foto: Ana Gonçalves/Preus museum

Utgivelsenes tidsspenn er på over 500 år. Tematisk dekkes kunstnerisk og kulturhistorisk fotografi, fotografiets prehistorie og historie og teknikk og sekundærlitteratur relevant for fagområdet. Flere av disse utgivelsene er førsteutgaver. Museet forvalter en unik samling naturvitenskapelige utgivelser som har vært relevante for utviklingen av fotografiet, denne utgjør ca. 300 titler.

PM har også en av Europas best utbyggede samlinger av periodika på over 1000 titler knyttet til fagområdet. Tidsskriftsamlingen inneholder internasjonalt svært sentrale tidsskrifter som vil være vanskelig å finne samlet i et annet offentlig tilgjengelig bibliotek i Europa. Verdt å nevne er for

eksempel at museet besitter de komplette utgavene av tidsskriftene 291 (1915-1916), Camera Notes (1897-1903) og Camera Work (1903-1917) hvor den kjente kunstfotografen Alfred Stieglitz var delaktig utgiver i alle tidsskriftene. Samlingen inneholder også nesten komplett Life Magazine i perioden 1936-1972 og en rekke andre sentrale norske og internasjonale tidsskrifter relevant for forståelsen av fotografi i sin samtid. Biblioteket har også en særskilt brevsamling med brev fra kjente navn i fotografiets historie Bibliotekets samling er omfangsrik noe som gjør den unik i europeisk sammenheng.

Boksamlingen kan grovt deles inn i to kategorier. Den ene delen anses som samling og håndteres som museets andre gjenstander med bevaringsperspektiv og begrenset utlån med spesielle avtaler. Den andre delen er bøker til normalt gjennomsyn og utlån, og er plassert tilgjengelig for publikum.

Samlingen er godt ordnet og bevares under gode temperatur- og fuktighetsregulerte forhold i museets lokaler. Bøker med innklebde fotografier oppbevares i museets klimarom og er plassert i egne spesialtilpassede bokser. Bøker av spesielle verdi eller sjeldenheter er oppbevart i bibliotekets egne hyller med låste glassdører. Periodikaene er plassert i egne magasinhyller i biblioteket med egne dører.

Biblioteket har helt siden Statens overtakelse hatt eget budsjett for videreutvikling av bokstammen og opprettholdelse av abonnementene på periodika. Det er i tillegg mottatt større og mindre bokgaver og museet har også hatt en utstrakt bytteforbindelsespolitikk, med utsendelse av egne publikasjoner. Ved innkjøp av ny og antikvarisk litteratur har det vært lagt vekt på norsk litteratur som kan være med på å belyse utviklingen av den norske fotohistorien. Dette vil være av vesentlig betydning for forskningen på og forståelsen av vår egen visuelle kunst- og kulturhistorie slik den vises gjennom fotohistorien. På samme måten fungerer løpende tilvekst til biblioteket via bøker, tidsskrifter, forskningsrapporter og oppgaver/avhandlinger fra universiteter som bidrag til kunnskapsoppbygging og inspirasjon til ny tilvekst og innkjøp til samlingen.

Magasin og bevaringsforhold

Samlingene er nå spredd i 5 ulike bygg med varierende kvalitet. I praksis har PM to arealer som kan kalles magasin, og resten er for lager å regne. Totalt er samlingene spredd i 8 ulike rom, inkludert eget bibliotek. Det finnes ikke et sted som er spesielt egnet for samlingsarbeidet, og ingen av magasinene eller lager har sluser eller frysefasiliteter for å unngå for eksempel spredning av skadedyr eller mugg. Logistikken knyttet til samlingsarbeidet er mildt sagt utfordrende.

Hovedfasilitetene befinner seg i 5. etasje, på loftet i en fredet bygning. Der finnes et større magasin for teknisk samling, og et mindre, kaldere magasin for fotografisk materiale. Magasinene er konstruert som boks-i-boks, og har god adgangsbegrensning. De to magasinene har tilfredsstillende klima og temperatur for de respektive samlingsdelene, men arbeidsforholdene i magasinene er vanskelige. Særlig kjølelageret er problematisk, når det gjelder å skulle finne frem i materialet. Det er trangt mellom rullearkivene, og det er ikke sikkert for ansatte å jobbe alene i magasinet.

Ved en eventuell brann i etasjen finnes et inergen gass-anlegg på utsiden av magasinene, som er ment å stoppe brann. Disse to magasinene er tilknyttet Brannvesenet. En potensiell evakuering av samlingen vil

imidlertid bli svært vanskelig da man ikke kan benytte heisen, og samlingen må fraktes ut manuelt ned fem etasjer via de originale smale, ujevne trappene. Volumet av samlingene som oppbevares her kan vanskelig tas ut ved en brann i bygget.

Ute i selve loftsrommet i samme etasje, befinner det seg en god del tekniske gjenstander som det ikke er plass til i magasinet. De fleste er store og uhåndterlige.

Det finnes også en del tilknyttet teknisk samling i nabobygget, i tredje etasje. Fotografiske negativ fra flere arkiv/samlinger er frosset ned i til sammen seks operative fryserne. Disse fryserne står også i dette rommet i samme bygning. Rommet er ikke klimastyrte, og det er ingen brannsikring. I annen etasje i denne bygningen leier museet et lokale der innrammede fotografier lagres, sammen med flere arkiver; arkivet etter Preus foto A/S, Studio Pan og Elisabeth Meyer. Dette rommet er klimastyrte, men heller ikke her finnes brannsikring, og samme problematikken med henblikk på logistikk.

I dette bygget er trappene mer stabile og ikke så trange, men med tanke på håndtering er disse magasinene vanskelig tilgjengelige. Frakt til og fra er avhengig av værforholdene da gjenstander, foto og arkivalia må fraktes til en annen bygning hvis man skal jobbe med materialet. De to rommene i denne bygningen er utstyrt med innbruddsalarm, men det er vanskelig å ha oversikt over hvem som beveger seg i bygget da en annen aktør har frivillige som utfører arbeid på stedet i perioder. De lar gjerne en av inngangsdørene stå åpen når de oppholder seg i bygget, og det er dermed ikke den nødvendige adgangskontroll til bygget som trengs for en sikker samlingsforvaltning.

PM har et også arbeidssted i en annen bygning hvor det finnes to rom der det oppbevares materiale. Det ene ligger i annen etasje og inneholder flere viktige arkiver, ikke minst det store arkivet etter Professor Dr. Narath. Trappen opp er smal, og det finnes ingen klimastyring.

I første etasje er det en god del uregistrert materiale, primært bildemateriale, men også en god del materiale i gråsonen mellom de to samlingstypene, som eldre bildemateriale i tunge trerammer osv. Heller ikke dette rommet er klimastyrte. Selve huset har innbruddsalarm, og er tilknyttet Brannvesenet. Det er sikker adgangskontroll til bygget.

Det leies også et lager i Horten, som brukes til Filmmuseets samling. Her er det installert innbruddsalarm og det er sprinkleranlegg og direkte varsling til brannvesen.

PM leier også plass i et av Vestfoldmuseenes magasiner. Her oppbevares i underkant av 500 store, innrammede fotografier.

Digitale verktøy i samlingsforvaltningen

De digitale verktøyene som benyttes i samlingsarbeidet er viktig for å holde en profesjonell standard for forvaltningen og for å lage en god arbeidsflyt.

- Primus brukes for foto og gjenstander.
- ASTA brukes for privatarkiver.
- En del tilvekst inneholder både arkivalia, gjenstander og foto. I så tilfelle registreres foto og gjenstander i Primus, mens arkivet registreres i ASTA. Det etableres referanser mellom registreringene i ASTA og Primus.
- PM har som mål å få flest mulige registreringer publisert på Digitalt museum og Arkivportalen.
- Micromarc benyttes for registrering av bøker. Hvis bøkene har enten innklebde fotografier eller ekstra fotografier, registreres de også i Primus slik at bok og fotografi kobles sammen.
- Bibliotekstjenesten gir ikke mulighet for å kobles mot søketjenesten Oria, som er en felles søkeportal til det samlede materialet som finnes ved de fleste norske fag- og forskningsbibliotek. Det er ønskelig å endre dette på sikt.

BEVARINGSPLAN

I denne delen beskrives planlagte tiltak for bevaring av samlingene og en bedret samlingsforvaltning i perioden 2023-2027. For å nå målsetningen om at PM skal forvalte samlingen på en trygg og kvalitetssikret måte, foreslås her en rekke tiltak, fordelt på to hovedsatsninger: bedre magasinforhold og bedre håndtering og mer planmessig tilgjengeliggjøring av samlingene.

Foto: Jens Gold / Preus museum

Disse satsingene krever ulike tiltak som må prioriteres på ulike nivåer i organisasjonen i planperioden. Direktør og styre har hovedansvaret for å sikre ressurser for å bedre magasinsituasjonen, og skape forbedrede rammer for bevaring av samlingene.

Når det gjelder konkrete tiltak for å sikre bevaringsforhold og arbeid med samlingene, så ligger mandatet i samlingsgruppen som skal sikre progresjon i arbeidet gjennom sine handlingsplaner for alle samlingstypene. Ansvar for de ulike samlingstypene er fordelt i gruppen, og prioritering og gjennomføring av tiltak skjer i teamet som består av arkivarer, fotograf og konservator. Gruppen skal også ha fokus på formidling av samlingene og forskning, da samlingsarbeidet skal dokumenteres og deles med relevante målgrupper.

Alle deler av organisasjonen ønsker en bedret magasinsituasjon og forvaltning av samlingene. For å få til dette må samlingene revideres, registreres og digitaliseres. Digitalisering er et nøkkelverktøy for å sikre langtidsbevaring, kunnskap om samlingene og ikke minst for en trygg

forvaltning av kulturarven. PM har ikke ressurser til å digitalisere hele samlingen alene, og må derfor sikre et godt samarbeid med Nasjonalbiblioteket og Arkivverket for de delene av samlingene det er relevant for. Gitt dagens situasjon, så må PM selv ta ansvar for digitaliseringen av teknisk samling. For dette må det skapes god arbeidsflyt, og jobbes for å sikre prosjektmidler i tillegg til de ordinære driftsmidlene som avsettes til dette.

Tiltak: Revidere sikringsplan

Ifølge Spectrum skal et museum ha en policy for risikostyring, kriseberedskap og restverdirendning for samlingene. Det foreslås at PM setter ned en tverrfaglig gruppe som kan revidere sikringsplanen slik at den oppfylder anbefalingene i Spectrum. Sikringsplanen skal inneholde:

- Evakueringsplan og evakueringslister for objekter i PMs samlinger
- Risiko og sårbarhetsanalyse
- Plan for restverdirendning (RVR)
- Plan for opplæring og trening på RVR og evakuering av gjenstander

Andre sikringstiltak som bør inn i sikringsplanen:

- Merking av områder og objekter som kan være helseskadelige ved en katastrofesituasjon skal merkes.
- PM bør styrke arbeidet med HMS og sikkerhet ved håndtering av museets samlinger.

Tiltak: Flytte samlingene til egnede magasinfasiliteter

Som et ledd i en bærekraftig samlingsforvaltning skal PM arbeide kontinuerlig med preventiv konservering og forebyggende tiltak for bevaring av samlingene. En av de viktigste og mest bærekraftige metodene for forebyggende konservering er tilfredsstillende magasinformhold. Dette er ikke betegnende for de lokalene PM benytter som magasiner pr. i dag, noe som har vært kjent i over 20 år. Det er viktig for samlingene, ansatte og publikum at vi i planperioden endrer denne situasjonen.

Idealet er å kunne jobbe for et eneste magasin, men i perioden er et hovedmål å flytte samlingene fra dagens magasiner hvorav ingen er tilfredsstillende med tanke på bevarings- og arbeidsforhold. En stor utfordring for samlingsforvaltningen i PM er at samlingene oppbevares såpass spredt at det er vanskelig å få til en effektiv produksjonsløype i flere av kategoriene. Dårlige magasinformhold gjør det også vanskelig å få til tilfredsstillende samlingsutvikling. Disse forholdene må endres, og for å få dette til kan det i første instans være behov for å flytte fra to-tre magasiner som gir forsvarlig bevaringsforhold. Dette er ikke tilfellet for mye av samlingene i PM, noe som har vært kjent i over 20 år.

PLAN FOR REGISTRERING, KATALOGISERING OG DIGITALISERING AV SAMLINGER

Foto: Kristin Aasbø / Preus museum

Som det kommer frem i statusbeskrivelsen i dette dokumentet, er det, med unntak av biblioteksamlingen, både manglende oversikt over materiale i PMs samling og for dårlig kontroll på hvor materialet befinner seg. Også proveniensen til gjenstander og materiale kan være dårlig belyst, og det er et stort etterslep i katalogiseringen. Dette skyldes i svært mange tilfeller manglende ressurser, men også en prioritert av andre arbeidsoppgaver og en springende oppfølging av prosedyrer og rutiner. Her foreslås en rekke konkrete tiltak for å avhjelpe situasjonen.

Avhengig av samlingskategori, vil arbeidet med å registrere og katalogisere kreve ulike produksjonsløyper. Tydelige prosedyrer er viktig, for å forenkle prosessene. For arkiver vil ordning av materialet være viktig, mens det for den tekniske

samlingen vil innebære rengjøring og i noen tilfeller beslutning om konserveringsmessige tiltak. Samlingsgruppen må også være kjent med utstillingsplaner, Formidlingsplan og Forskningsplan, slik at det er sammenheng mellom samlingsarbeidet og publikumsarbeidet.

Organisering

Tiltak: Museets forskjellige prosedyrer samles og revideres i lys av Spectrum og eksisterende prosedyrer fra nettstedet Samlingsforvaltning. Samlingsgruppen skal sørge for at prosedyrene for samlingsforvaltning gjøres kjent i hele PM og vil bistå med veiledning og opplæring.

Formidling av samlingene

Teknisk samling

Tiltak 1: Katalogisering av de ca. 2000 gjenstandene som ble dokumentert for salg til Staten, prioriteres for katalogisering, digitalisering, og publisering på Digitalt museum.

Tiltak 2: Det lages en prioritert liste for katalogisering, digitalisering og publisering av PMs totale fototekniske samling, som er estimert til ca. 50.000 objekter i siste survey 2017.

Bildesamling

Tiltak 1: Oversikt over hva som finnes av fotografiske samlinger gjøres tilgjengelig på Hjemmeside/DigitaltMuseum.

Tiltak 2: Norske fotokunstners verk prioriteres for digitalisering, katalogisering og publisering så langt det er mulig økonomisk.

Tiltak 3: Det må arbeides for økte midler øremerket klarering av opphavsbelagt bildemateriale.

Arkivalia

Tiltak 1: Beskrivelse av museets forskjellige arkiver føres inn i Asta og publiseres på Arkivportalen på overordnet nivå.

Tiltak 2: Arkivene som er grundig ført i Asta publiseres som helhet.

Tiltak 3: Fotografier og annet bildemateriale prioriteres for digitalisering og publiseres på nett, enten i PRIMUS eller på Digitalarkivet.

Filmteknisk samling

Tiltak: Samlingen gjennomgås i sin helhet med tanke på publisering. I prosessen skal det vurderes deaksesjon, avhending eller kassasjon. Det som fortsatt skal være i samlingen registreres, dokumenteres og publiseres på DigitaltMuseum. Nasjonalmuseet konsulteres ved behov.

Biblioteksamlingen

Tiltak 1: Unike bøker digitaliseres og katalogiseres i PRIMUS, deretter publisering på DigitaltMuseum.

Tiltak 2: Arbeide mot en overføring til biblioteksystemet Alma som er tett knyttet til søketjenesten Oria. Alma vil være arbeidsverktøyet til de bibliotekansatte (back end), mens Oria vil være brukernes inngang til bibliotekets ressurser (front end). Det må jobbes med finansiering av ny løsning.

Revidering av samlingene

Generelt

Tiltak 1: Alle avtaler som angår tilvekst til samlinger samles og legges på ett sted, i Primus der det er naturlig.

Tiltak 2: Fysiske aksjonsprotokoller føres inn i Primus og holdes oppdatert.

Tiltak 3: Arkivet etter Preus fotomuseum ordnes og digitaliseres. Dette inneholder viktig proveniensinformasjon til det vi kan kalle Arven etter Preus.

Tiltak 4: Det fastsettes retningslinjer og kriterier for avhending/kassasjon i henhold til etablerte standarder. Museets vedtekter må endres for å forenkle prosessen.

Tiltak 5: Styrke kompetansen i de forskjellige programmene og digitale verktøyene PM benytter. Museet bruker Primus og Asta for arkivalia og Micromarc for biblioteket.

Tiltak 6: Gjennom sitt eierskap i KulturIT kan PM bidra i utviklingen av digitale redskap for samlingsforvaltning, da særlig relatert til utviklingen av felleslister på våre spesialområder. Dette gjelder bl.a. for fotografregisteret i KulturNAV som PM allerede har ansvaret for, og flere andre lister kan være relevante å ta på seg ansvar for i årene som kommer.

Teknisk samling

Tiltak 1: Det skal utarbeides en grovskisse over alle gjenstandene i samlingen.

Tiltak 2: Det skal foretas en planmessig og dokumentert avhending/kassasjon der dette er relevant.

Bildesamling

Tiltak 1: Alle verktøy for oversikt over bildemateriale koordineres.

Tiltak 2: Overflødige kopier og innlånt kopimateriale som museet ikke har rettigheter til, destrueres.

Tiltak 3: Katalogisering av allerede digitalisert bildemateriale prioriteres for katalogisering og publisering. Originalene gjennomgås og eventuelle tap av bilder dokumenteres i egen mappe.

Tiltak 4: Vurdere samlinger/delsamlinger for digitalisering i Nasjonalbibliotekets Kulturarvsløype. Deponering i etterkant skal også vurderes.

Tiltak 5: Lage prosedyrer for katalogisering av digitalt født materiale.

Arkivalia

Tiltak 1: Søke midler for bevaring av fotografarkiv.

Tiltak 2: Ordne, registrere og publisere Leif Preus proveniensarkiv, og søke midler til å jobbe med «Arven etter Preus».

Filmteknisk samling

Tiltak 1: Søke informasjon om mulig proveniens til samlingsdeler.

Tiltak 2: Det skal foretas en planmessig og dokumentert avhending/kassasjon der dette er relevant, i samarbeid med eier av samlingen, Nasjonalmuseet.

Tiltak 3: Forvaltningsavtalen med Nasjonalmuseet vil fornyes i 2023, og legges til grunn inntil PMs mandat for å ta ansvar for film og eventuelt kino er avklart. Når dette avklares vil enten en mer permanent avtale inngås eller eierskap overføres til PM.

Tiltak 4: Avtaler vedr. deponi og eierskap til samlinger gjennomgås og revideres.

Biblioteksamlingen

Tiltak 1: Unike bøker digitaliseres og katalogiseres i PRIMUS.

Tiltak 2: Antall dubletter av bøker bestemmes, og tynning foretas etter dette.

Tiltak 3: Antall dubletter av tidsskrift bestemmes, overflødig materiale overdras NB for eventuell skanning. Hvis materialet allerede finnes hos NB, skal kassasjon eller avhending vurderes.

PLAN FOR SAMLINGSUTVIKLING

PMs innsamlingsstrategi er i henhold til museets rolle og med hovedsatsninger der den eksisterende samlingen er svak og der museet ser behovet for å fornye utstillinger og formidling. Samtidig ønsker museet i stor grad å samarbeide og å koordinere innsamlingen med andre institusjoner med overlappende samlinger.

Som nasjonalt museum med ansvar for fotohistorien ønsker museet å skape rom for selvstendig tenkning, forståelse for fotografiets mange bruksmåter og fotoindustriens betydning, både for fotografenes arbeidsforhold, enkeltpersoner og samfunnet som helhet. Derfor skal innsamlingen omfatte hele fotohistorien, dvs. både fotografi, teknisk foto- og filmutstyr og annet der dette beskriver utviklinger, miljøer og holdninger.

I tillegg til prioriteringene som beskrives under, skal innsamlingen og innkjøp PM foretar bidra til å supplere samlingene jf. utstillingsplan og strategiske satsinger innen gitte temaer. Dette vil krysse samlingskategoriene.

Overordnede mål for samlingsutviklingen:

- Videreutvikle og revitalisere samlingene.
- Speile fotohistorien, med hovedvekt på norsk fotografi i verden.
- Sikre ivaretagelsen av samlinger i henhold til vårt nasjonale mandat, gitt materialets sårbarhet og betydning.

Prioriterte områder for innsamling

Teknisk samling

Fototeknikk fra 1950-tallet og fremover, med særlig vekt på digital teknologi

Bildesamlingen

- Norsk fotografi fra 1950-tallet og fremover, spesielt dokumentar- og pressefotografi, mote og reklame.
- Norsk samtidsfotografi (bruksfotografi og kunst).
- Internasjonalt fotografi fra 1950-tallet og fremover der det forklarer norsk utvikling.
- Videreføre temaer i samlingen, som eksempelvis natur, landskap og naturmangfold.
- Legge vekt på fotografiets demokratiserende rolle ved å inkludere fotografi fra underrepresenterte grupper.
- Komplettere samlingen med enkeltverk f.eks. norske daguerreotypier og norske portrettfotografer fra 1860 og frem til i dag.
- Fortsette å bygge opp albumsamlingen med vekt på album fra 1950 til i dag.

Arkivalia

Som nasjonalt kunnskapscenter for fotonhistorien bør det utredes hvorvidt museet skal ta imot negativarkiv etter de sentrale fotokunstnerne som ikke har en naturlig plass i andre institusjoner eller fotonhistorikerens private arkiv. Det er en prioritert oppgave å få systematisert hvilke arkiver av denne kategorien museet bør forvalte.

Filmteknisk samling

Museet er i ferd med å få god oversikt over gjenstandene i samlingen, som er forholdsvis tilfeldig sammensatt. Ettersom det i stor grad dreier seg om industrielt masseproduserte gjenstander, vil tilstand og kjennskap til proveniens være førende for vurdering av gjenstandens videre status som museumsobjekt. For dette arbeidet vil nær kontakt med institusjoner med lignende gjenstandssamlinger være nødvendig, og kontakt med Norsk teknisk museum er særlig aktuelt her.

Det som likevel tydelig avtegner seg, er at samlingen er svak på nyere tids opptaks- og avspillingsutstyr. Det finnes ikke mye materialet fra etter 1980-tallet. Koordinering med Norsk teknisk museum eller andre relevante institusjoner på fagfeltet er likevel viktig for utviklingen av samlingen, da det ofte vil dreie seg om tungt og plasskrevende utstyr.

Når det gjelder kostymene i samlingen, vil også disse bli vurdert i lys av proveniens og relevans for den norske filmhistorien.

Biblioteksamlingen

Bibliotekets samling står godt bevart i museets lokaler, men med tanke på videre innkjøp og gaveinntak har biblioteket behov for mere plass. Det er behov for å vurdere inntak og avhending i forhold til dubletter både i boksamlingen og tidsskriftsamlingen. Innkjøpsmidlene til biblioteket skal benyttes i henhold til følgende prioritering:

- Aktuelle fotobøker utgitt av norske fotografer, men også eldre utgivelser fra ca. 2000-tallet og frem til i dag. Videre skal en fortsette arbeidet med å lokalisere og kjøpe inn norske bokutgivelser fra alle fagfelt illustrert av norske fotografer. Holde seg oppdatert ved å besøke antikvariater digitalt og fysisk.
- Artistbooks fra både norske og internasjonale fotografer. PM skal kjøpe inn bøker med

særskilt innbinding, tematikk og utforming. Samarbeide med FFF for å få oversikt over utgivelser, delta på bokmesser, orientere seg om små forlag internasjonalt.

- Bøker som omfatter viktige sosiale og samfunnsvitenskapelige temaer og relevante fototeoretiske bøker som utvider forståelsen av fotografiets omfattende nedslagsfelt. Det skal også kjøpes inn bøker som er viktig for teknisk- og filmsamlingen. Dette gjøres i samarbeid med museets øvrige fagstab.
- PM samling består av mye amerikansk og europeisk fotografi og fokus fremover bør være innkjøp av fotobøker fra deler av verden som ikke er godt representert i samlingen. Orienter seg om små forlag internasjonalt og kontakt med andre aktører på feltet.

Langsiktige mål for biblioteket

Interessen for «Fotoboken» som begrep og objekt har hatt en formidabel økning i løpet av de siste ti årene, med den følge at prisnivået i det internasjonale auksjons- og antikvariatsmarkedet, som er leverandører i dette segmentet, har eksplodert. Skal denne delen av biblioteket videreutvikles forutsetter dermed det ekstern finansiering.

Det er et mål over tid å:

- Oppdatere prioritert ønskeliste over litteratur som burde befinne seg i PMs internasjonale bibliotek. Det er behov for jevnlig søk i utvalget antikvariater har og følge med på relevante auksjonshus og gallerier.
- Arbeide for å styrke den internasjonale delen av boksamlingen ved innkjøp av større samlinger med førsteutgaver.